

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาต่างมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพนั้นเป็นผลจากการส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่ปฐมวัย ทั้งนี้เนื่องจากเด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆได้อย่างรวดเร็ว การอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับในช่วงนี้จะส่งผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กไปจนตลอดชีวิต (สมร ทองดี และ สุกัญญา กาญจนกิจ, 2537) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2537) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเด็กวัยนี้ว่าเป็นวัยซึ่งมีพัฒนาการเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องประสบการณ์ต่างๆที่เด็กได้รับช่วงอายุนี้จะมีผลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็กในช่วงต่อไป

ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก การพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยเป็นผลเนื่องมาจากพัฒนาการทางระบบประสาทและประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากสภาพแวดล้อม และเมื่อระบบประสาทมีการพัฒนาได้ดีขึ้นทำให้เด็กเริ่มเข้าใจถึงประสบการณ์ที่ได้รับ และรู้จักให้ความหมายประสบการณ์ที่ได้รับจากประสาทสัมผัสของเขาเอง (ประภาพรณ สุวรรณศุข, 2526) วัยเด็กเป็นวัยที่อยู่ในโลกที่ไม่กว้างขวางนัก แต่ประสบการณ์ที่เด็กสัมผัสนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง สมรรถภาพทางด้านการรับรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในตัวเด็กในอันที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการสะสมประสบการณ์ที่ดี เพราะการรับรู้ที่มีสมรรถภาพจะมีความเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสโดยตรง (วิรุญ ตั้งเจริญ, 2539) การให้ความหมายของประสบการณ์ที่เกิดจากการประสาทสัมผัส เราเรียกว่า การรับรู้ การรับรู้จึงเป็นสื่อกลางสำคัญที่ทำให้เด็กเกิดประสบการณ์นำความรู้เข้าสู่สมองเพื่อให้สมองเก็บรวบรวมและจดจำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ไว้สำหรับเป็นพื้นฐานในการสร้างความคิดรวบยอด ดังนั้นการรับรู้มีความสำคัญเนื่องจากการรับรู้ต้องเกิดขึ้นก่อนจึงจะสามารถเกิดการรู้คิดความเข้าใจ(conception) ขึ้นได้ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2530)

การรับรู้ทางสายตาหรือการมองเห็นนั้นเป็นการรับรู้ที่คนเรามีมากถึงร้อยละ 75 ซึ่งนับว่าสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับสัมผัสด้านอื่น (สุชาติ เกาทอง, 2538) การรับรู้เป็นหลักพื้นฐานคือ การรับรู้ทางตา ซึ่งได้แก่การมองเห็น การมองเห็นเป็นคำควบกันระหว่างการมองและการเห็น สำหรับการมองหรือการดูสามารถจัดว่าเป็นจุดเริ่มต้น ด้วยการส่งสายตาไปสู่จุดใดจุดหนึ่งซึ่งเป็นกระบวนการนำไปสู่การเห็น (อำไพ ตีรณสาร, 2534) แต่ละคนที่มองเห็นสิ่งต่างๆ รอบตัว ยังมีข้อแตกต่างกันทางด้านารเห็นภาพ แตกต่างกันทางด้านารรับรู้และ

แตกต่างกันทางด้านความรู้สึกนึกคิด ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการดูของแต่ละคนในแง่การจดข้อ
 ประสบการณ์ที่มี การวิเคราะห์การมองเห็น โดยเฉพาะการมองเห็นของวัยเด็ก ช่วงการเรียนรู้
 สิ่งแวดล้อมเด็กระดับปฐมวัย รูปทรงของสิ่งต่างๆจะมีสภาพเป็นนามธรรมหรือการรับรู้ไม่
 กระจ่างชัด (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539)

เด็กอนุบาลมีพัฒนาการด้านการรับรู้และพัฒนาการด้านความคิดความเข้าใจที่ยังพัฒนา
 ไม่เต็มที่ (Vernon, 1976) เด็กเล็กมีการรับรู้รูปภาพที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ (Hagen, 1994) มี
 ช่วงความสนใจที่สั้นและสติปัญญาที่จำกัดเด็กจึงมักละเลยข้อมูลที่ตนเองไม่สามารถแยกแยะได้
 (Helms and Turrer, 1981) การรับรู้ทางสายตาของเด็กมีการรับรู้ภาพทั้งหมดเป็นภาพรวม
 และพบว่าการจัดการของสมองในเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในรายละเอียดของการรับรู้
 (Barbour and Seefeldt, 1986) การรับรู้ทางสายตานั้นมีความสำคัญยิ่ง ลาร์สัน (Larson,
 1968) ได้อธิบายเกี่ยวกับการสูญเสียการพัฒนารับรู้ทางสายตาเกี่ยวกับภาพและพื้นของ
 เด็กอนุบาลว่า เด็กที่สูญเสียการพัฒนาทางทักษะของการรับรู้ภาพและพื้นที่จะมีลักษณะ
 การมองที่ปราศจากความใส่ใจและมองอย่างระบบมีการไขว้เขวง่ายไม่สามารถอยู่กับงานได้นาน
 ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญชี้ให้เห็นว่า ความเจริญของการรับรู้จะสมบูรณ์ที่สุดเมื่อเด็กปฐมวัยมีอายุ
 ประมาณ 12 ปี (Wilentz, 1968 อ้างถึงในดวงเดือน ศาสตรภัทร, 2539) ถึงแม้ว่าการแก้ไข
 ข้อบกพร่องบางประการจะทำเมื่อเด็กโตขึ้นหรือทำในวัยผู้ใหญ่ก็ตาม แต่การส่งเสริมการรับรู้ใน
 วัยเด็กเล็กดูเหมือนว่าจะมีประสิทธิภาพผลดีที่สุด (ดวงเดือน ศาสตรภัทร, 2537)

วัยเด็กเล็กยังต้องการรู้จักสิ่งต่างๆ จากโลกรอบตัว การมองเห็นของเด็กมีความ
 เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและยังต้องพัฒนาความสามารถการรับรู้และความเข้าใจสิ่งต่างๆที่อยู่ใน
 สิ่งแวดล้อม เพราะเด็กแต่ละคน มีการรับข้อมูลเข้ามาทางประสาทสัมผัสในรูปแบบต่างๆ กัน เช่น
 การสัมผัส การเห็น และนำไปสู่การปรับปรุงการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมขึ้น
 การส่งเสริมการรับรู้จึงมีความจำเป็นเพราะเท่ากับเป็นการสนับสนุนการรับรู้ให้ไปในทิศทางที่ถูก
 ต้องและชัดเจน การรับรู้สิ่งแวดล้อมไม่เลื่อนลอยและช่วยให้การมองเห็นสิ่งแวดล้อมมีความ
 หมายมากขึ้น การรู้จักสังเกต พินิจพิจารณาสิ่งที่มองเห็นได้ดีขึ้น การฝึกการรับรู้ในเรื่องการ
 มองเห็นนี้ นิภาพรณ กุลดิลก (2537) กล่าวว่าควรเริ่มจากสิ่งง่ายๆ ใกล้เคียง ตัวก่อนแล้วจึง
 กระจายไปสู่สิ่งที่ยากขึ้นและห่างออกไป

เด็กส่วนใหญ่โดยทั่วไปจะสามารถมองเห็นและจดจำสิ่งต่างๆได้ แต่เด็กที่สามารถนำ
 การรับรู้ของตนถ่ายทอดลงบนงานศิลปะได้อย่างดีนั้น จะต้องมีความสามารถทางการรับรู้ที่ต่าง
 จากธรรมดาออกไป (นิภาพรณ กุลดิลก, 2537) ศิลปะแสดงพื้นฐานพัฒนาการตามธรรมชาติ
 ของเด็กได้ดีและบอกถึงพัฒนาการของเด็กได้ (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2533) ศิลปะจะช่วย
 สร้างเสริมพัฒนาการด้านการรับรู้ได้ โดยผ่านการทำกิจกรรมศิลปะ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526)

การนำศิลปะมาใช้ในการส่งเสริมการรับรู้จึงมีความเหมาะสมยิ่ง เพราะศิลปะเป็นเรื่องของจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนประณีต ถ้าคนเราเข้าถึงศิลปะแล้วการที่จะรับอะไรก็ง่าย (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2521) โลกศิลปะจึงเป็นโลกแห่งการแสดงออกอันลึกซึ้งมีคุณค่าต่อจิตใจของมนุษยชาติ ถ้าสังคมชาติใดมีรสนิยมทางศิลปะที่ดีแล้ว ย่อมมีผลสะท้อนถึงศิลปะวัฒนธรรม อันดีงามของชาตินั้นอันเป็นผลให้คนในสังคมเป็นคนที่มีความภาพ มากขึ้น (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536)

ศิลปศึกษาช่วยขยายขอบเขตของการรับรู้ของผู้เรียนทางด้านการใช้ประสาทสัมผัส โดยศิลปศึกษาช่วยให้คนเราสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเป็นการมอง ด้วยการสังเกต พะง์พิจารณา เปรียบเสมือนศิลปินที่มองเห็นสิ่งที่เห็น และเก็บรายละเอียดจากสิ่งที่เห็นมาถ่ายทอดเป็นงานศิลปะ (Tyler, 1971 อ้างถึงใน สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536) คาของเรารับรู้ผลงานศิลปะในลักษณะรวมเราจึงมองเห็นผลงานศิลปะแต่ถ้าเราจะแยกแยะคู่ส่วนประกอบย่อยต่างๆ ที่ผลงานชิ้นนั้นจัดเรียบเรียงผสมผสานเข้าด้วยกัน เราเข้าใจความหมายต่างๆ ของโครงสร้าง ซึ่งก็เป็นความหมายทั้งในด้านรูปแบบและความรู้สึก (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2537) เมื่อเด็กมีความเจ็บปวดในการรับรู้ เมื่อถึงวัยที่การรู้คิดพัฒนาหรือเจริญขึ้น เด็กจึงสามารถเข้าใจรู้คิด ถึงสิ่งต่างรอบๆตัวได้ดี ประสบการณ์รับรู้หรือ Perception นี้ทางศิลปศึกษาถือว่าเป็นรากฐานของประสบการณ์สุนทรียภาพ คนเราจะต้องสามารถรับรู้ก่อนจึงจะเกิดความรัก ความซาบซึ้งเห็นในคุณค่าของสิ่งต่างๆ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2530).

การที่บุคคลมีการรับรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่เขาเห็นว่าเขาได้รับรู้อะไร เขาสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่เขาได้เห็นได้หลายแบบบางคนมองดูแล้วเกิดความรู้สึกขึ้นภายในใจ บางคนตอบสนองสิ่งที่เห็นโดยการพูด (Mcafee and Degge, 1977) เด็กอนุบาลกล้าแสดงออก และกล้าแสดงความคิดเห็น ถ้ามีวิธีที่เหมาะสมเท่ากับเป็นการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า ดังเช่น มิทเลอร์ (Mittler, 1983 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2529) แนะนำว่า ครูอาจใช้วิธีให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการค้นหาความคิดเห็นจากการได้เห็นหรือรับรู้สิ่งหลายสิ่ง ภาพหลายๆ ภาพ วิธีการหลายวิธีการ ที่จะแนะหรือบอกไปไปถึงสิ่งที่คนค้นหาอยู่ เพิ่มชนิดของตัวชี้แนะให้มากขึ้นเพื่อให้เด็กได้เห็นมากขึ้น ความคิดจะกว้างขึ้น การตั้งคำถามจัดให้เป็นระบบ และการให้อิสระแก่เด็กอนุบาลได้สนทนาเกี่ยวกับงานศิลปะ ช่วยสนับสนุนการพูดของเด็ก ตรงประเด็นและมีความชัดเจนได้โดยครู และการเรียนรู้จะนำไปสู่การอธิบายเกี่ยวกับเส้น รูปร่าง และภาพที่ปรากฏทำให้เด็กเริ่มต้นมองเห็นจินตนาการในภาพผลงานศิลปะ (Cole and Schaefer, 1990) ทั้งนี้เป็นเพราะภาษาของคนที่อยู่แวดล้อมเป็นแกนนำในการพัฒนาการคิดของเด็กช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจความคิดในระยะต่อมา (Vygotsky, อ้างถึงใน โยธิน ตันสนนุทธรและคณะ, 2533)

การช่วยให้เด็กสังเกตและการพูดเกี่ยวกับงานศิลปะนั้น นอกจากจะช่วยให้เด็กเกิดความสนใจ เกิดความชื่นชมในงานศิลปะแล้วยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาและปรับปรุงงานศิลปะของเด็กและการพัฒนาทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางศิลปะและการรู้จักใช้คำศัพท์ (Douglas and Schwartz, 1969) และพัฒนาความสามารถในการพูดเกี่ยวกับศิลปะได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่เมื่อได้ทำงานจับวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะ หรือการสังเกตสิ่งของต่างๆ รอบตัว เด็กจะเรียนรู้การใช้คำศัพท์จากงานศิลปะแล้วอธิบายเกี่ยวกับ พื้นผิว เส้น รูปทรงและสี ที่มองเห็น (Seefeldt, 1980) ดังนั้นการสนับสนุนให้เด็กเล็กได้พูดถึงงานศิลปะจากความจริงที่เห็น รู้สึก ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับธรรมชาติของงานและเป้าหมายของ บทเรียน เด็กควรมีปฏิริยาโต้ตอบ ต่อปัญหา ความสัมพันธ์จิตใจ บุคลิกลักษณะและเป้าหมาย เฮอวิทซ์และมาเดลา (Harwitz and Madeja, 1977) ได้เสนอแนะกลวิธีการสอนสุนทรียศึกษา สามารถนำมาใช้ให้แก่เด็กพูดถึงงานศิลปะได้ โดยต้องสนับสนุนให้ตอบสนองต่อการอภิปราย ควรตั้งคำถามในชั้นเรียนและชักนำอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้นการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กวัยอนุบาลได้มีโอกาสมองภาพงานศิลปะ โดยครูใช้คำพูดสนทนาโต้ตอบร่วมกับเด็กเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เขาเห็น ให้เด็กได้ฝึกการสังเกต พิจารณาในรายละเอียดที่เกี่ยวกับเส้น สี รูปร่าง พื้นที่ว่าง พื้นผิวและให้เด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ ได้มีโอกาสสัมผัสประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง จะส่งผลให้เด็กเกิดการรับรู้ทางศิลปะที่ดียิ่งขึ้น และเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมศักยภาพการรับรู้ของเด็กได้พัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งแนวคิดดังกล่าว โรสแมรี โดวิดสัน (Davidson, 1993) ได้นำเสนอไว้ โดยเชื่อว่า กิจกรรมดังกล่าวควรส่งเสริมให้กับเด็กตั้งแต่วัยอนุบาล ทั้งนี้เพราะในชีวิตประจำวันของเด็ก เขาจะได้พบเห็นงานศิลปะและสิ่งต่างๆ ที่สวยงามรอบตัวเขาทั้งที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้และที่มีอยู่ในธรรมชาติ อาทิเช่น ทิวทัศน์ ในธรรมชาติ ป้ายประกาศโฆษณา เสื้อผ้า ของเล่น ของใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าศิลปะและสุนทรียภาพเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก หากเด็กมีประสบการณ์การรับรู้ทางศิลปะที่ดีที่เหมาะสมกับวัย เด็กจะสามารถโยงประสบการณ์จากการรับรู้ทางศิลปะไปสู่การรับรู้ด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต มองเห็นในรายละเอียด อันนำไปสู่พัฒนาการด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยง

จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมศิลปะศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะแก่เด็กวัยอนุบาล เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะในเด็กวัยอนุบาลได้อย่างเหมาะสม และได้ข้อมูลทางการวิจัยที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กอนุบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล

สมมุติฐานของการวิจัย

ดักลาส สวอท์ซและเทลเลอร์ (Douglas Schwartz and Taylor, 1981) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบความคิดของนักเรียนอนุบาลกับวิธีการตอบสนองงานศิลปะโดยการพูด ทำการทดสอบนักเรียนชั้นอนุบาล 3 กลุ่มคือ อายุ 3 ปี 4 ปีและ 5 ปี โดยการทดสอบให้นักเรียนดูภาพงานศิลปะที่ละภาพ ทีละคนและถามคำถาม หลังจากนั้นนำคำพูดของนักเรียนมาตรวจสอบ ผลการทดสอบพบว่า รูปแบบความคิดกับวิธีการตอบสนองงานศิลปะโดยการพูดมีความสัมพันธ์กันในนักเรียนอายุ 5 ปี ส่วนในกลุ่มอายุ 3 ปีและ 4 ปี ไม่พบความสัมพันธ์

ซีเฟลด์ (Seefeld, 1979) ศึกษาผลของโปรแกรมการฝึกการรับรู้เรื่องพื้นผิว (Texture) ของงานศิลปะในชั้นอนุบาล โดยทำการฝึกเกี่ยวกับการฝึกการสังเกตพื้นผิว การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและการใช้คำพูดอธิบาย การตีความ และการวิเคราะห์ผลงานศิลปะ บทเรียนทั้งหมดในโปรแกรมการฝึก เป็นการแนะนำคำศัพท์ที่เกี่ยวกับพื้นผิวของงานศิลปะที่ขรุขระและอ่อนนุ่ม และเพิ่มกิจกรรมเกี่ยวกับการสัมผัสและความรู้สึก ในการทดลองจะมีการสอบก่อนฝึกและสอบหลังฝึก ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนหลังการฝึกสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกและสูงกว่ากลุ่มควบคุม

งานวิจัยของ ฟาลเคนราธ (Falkenrath, 1995) ช่วยสนับสนุนความคิดในการส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะในเด็กอนุบาล โดยวิธีการสนทนาของครูกับเด็กอนุบาล ช่วยให้เด็กเห็นจุดสำคัญ พิจารณาภาพงานศิลปะรายละเอียดเกี่ยวกับ สี เส้น รูปร่าง พื้นผิว การออกแบบ เด็กได้ฝึกฝนการสังเกต การมองเห็น ลักษณะเข้มแข็งหรืออ่อนโยนจากรูปร่าง การพูดเป็นการสนับสนุนและพัฒนาความเข้าใจที่มีจากภาพงานศิลปะ

จากศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานของการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล ดังนี้ว่า

1. หลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการรับรู้ทางศิลปะสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม
2. นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการรับรู้ทางศิลปะหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ สูงกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯ

ขอบเขตในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตอนุบาลจันทร์เกษม สถาบันราชภัฏจันทร์เกษม สังกัดสภาสถาบันราชภัฏ
2. ตัวแปรที่ศึกษา
 - ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมศิลปศึกษา
 - ตัวแปรตาม คือ การรับรู้ทางศิลปะ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย
 - 3.1 แบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล
 - 3.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการรับรู้ทางศิลปะ
4. ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการทดลองโปรแกรมฯ เป็นเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน (จันทร์ - ศุกร์) ช่วงกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ วันละประมาณ 60 นาที

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การรับรู้ทางศิลปะที่เกี่ยวกับพื้นฐานขององค์ประกอบศิลป์ เป็นการให้ความรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กอนุบาล
2. ภาพงานศิลปะที่ใช้ในการส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะ เป็นผลงานศิลปะประเภทจิตรกรรม รายละเอียดในภาพสามารถสื่อความหมายแสดงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ภาพงานศิลปะ หมายถึง ภาพผลงานทางศิลปะประเภทจิตรกรรม ภาพเหมือนจริง ซึ่งมีขนาด 11 x 16 นิ้ว โดยเป็นภาพที่ถ่ายจากต้นแบบ

การรับรู้ทางศิลปะ หมายถึง การที่เด็กสามารถสังเกต พิจารณา และระบุรายละเอียดที่ปรากฏในภาพงานศิลปะ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆทางศิลปะ เรื่อง เส้น รูปร่าง รูปทรง สีและพื้นผิว ภายหลังจากการมองดูภาพงานศิลปะที่กำหนดให้ วัดได้จากแบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ศิลปศึกษา หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ทางศิลปะ ประกอบด้วยชั้นกิจกรรม 3 ชั้น คือ ชั้นกิจกรรมการมอง การเห็น การสังเกตและการสัมผัส ชั้นกิจกรรมการถามและตอบ ชั้นกิจกรรมศิลปปฏิบัติ

ขั้นกิจกรรมการมอง การเห็น การสังเกตและการสัมผัส หมายถึง การได้รับความรู้พื้นฐานทางศิลปะเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ เป็นส่วนประกอบเบื้องต้นของศิลปะ ได้แก่ เส้น รูปทรง รูปทรง สีและพื้นผิว จากการนำเสนอกิจกรรมของครู เช่น การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับแม่สี กิจกรรมเกี่ยวกับการผสมสี ลักษณะสำคัญของกิจกรรมขั้นนี้ มุ่งเน้นการรับความรู้จากการทำกิจกรรมเกี่ยวกับส่วนประกอบเบื้องต้นของศิลปะ ประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ขั้นกิจกรรมการถามและตอบ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นโดยการแสดงออกทางการพูดถึงสิ่งที่มองเห็นในภาพงานศิลปะ ซึ่งเป็นการพูดโดยการมองเห็นได้ด้วยสายตาและจากการคิดของสมอง ซึ่งลักษณะที่กล่าวมาจะเกิดขึ้นได้จากการได้ผ่านขั้นการเรียงกันตามลำดับจากง่ายไปยาก ดังนี้คือ

1. การพูดถึงส่วนประกอบต่างๆในภาพงานศิลปะ สำรวจสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏแก่สายตา เพื่อให้รู้ว่า มีอะไรและเห็นอะไรในภาพบ้าง
 2. การพูดถึงคุณลักษณะในภาพงานศิลปะ เกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ การใช้สี ลักษณะเส้น พื้นผิวลักษณะต่างๆ เป็นต้น
- ลักษณะสำคัญของกิจกรรมขั้นนี้ มุ่งเน้นการมองเห็นสิ่งต่างๆที่มีในภาพให้มากที่สุด รวมถึงการตอบของเด็กต้องเชื่อมโยงจากกิจกรรมการมอง การเห็น การสังเกตและการสัมผัส

ขั้นกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ หมายถึง การสร้างผลงานศิลปะของเด็ก โดยการประยุกต์ความรู้ ได้ปฏิบัติและค้นพบด้วยตนเอง เช่น การพิมพ์ภาพใบไม้รูปทรงต่างๆ การระบายสีเรียงลำดับสีเข้ม - อ่อนของสีสี่เดียว

โปรแกรมศิลปะศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล
 หมายถึง แนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะ ที่สร้างขึ้นตามแนวคิดอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีการรับรู้ของอาร์แฮม (Amheim) โดยบูรณาการกับการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาตามแนวคิดของโดวิดสัน (Dovidson) สำคัญในโปรแกรมฯ ประกอบด้วย แนวคิด - พื้นฐาน หลักการ ผู้ใช้โปรแกรมและกลุ่มเป้าหมาย โครงสร้างและลักษณะของโปรแกรมฯ และเอกสารและสื่อของโปรแกรมฯ ประกอบด้วย คู่มือของโปรแกรมฯ เครื่องมือประเมินผลและ แผนการสอนศิลปะศึกษา จำนวน 20 แผน ประกอบด้วยเนื้อหา หน่วยเส้น รูปทรง รูปทรง สีและพื้นผิว แต่ละหน่วย ประกอบด้วยขั้นตอนกิจกรรม 3 ขั้น ดังนี้คือ ขั้นที่ 1 กิจกรรมการมอง การเห็น การสังเกตและการสัมผัส ขั้นที่ 2 กิจกรรมการถามและตอบ และขั้นที่ 3 กิจกรรมศิลปะปฏิบัติ

เด็กวัยอนุบาล หมายถึง เด็กนักเรียนทั้งชายและหญิงที่มีอายุ 5 - 6 ปี กำลังเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตอนุบาลจันทระเกษม สถาบันราชภัฏจันทระเกษม สังกัดสภาสถาบันราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. สร้างโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีวิธีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาลจากหนังสือ วารสาร เอกสารและงานวิจัย

1.2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพของผู้เรียน

1.3 สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานนำมาสร้างกรอบแนวคิดของโปรแกรมฯ

1.4 ดำเนินการร่างรายละเอียดต่างๆของโปรแกรมฯ และสร้างเอกสารและสื่อของโปรแกรมฯ

1.5 นำเอกสารและสื่อของโปรแกรมที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.6 นำแผนการสอนศิลปศึกษาไปทดลองใช้ (Try out) กับเด็กวัยอนุบาล นำผลที่ได้จากการทดลองใช้ (Try out) มาปรับปรุงโปรแกรมก่อนนำไปใช้กับประชากรต่อไป

2. ทดลองใช้โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีวิธีการดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้คือ

2.1 คัดเลือกประชากรและตัวอย่างประชากร

ประชากร เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่มีอายุ 5 – 6 ปี โรงเรียนสาธิตอนุบาลจันทระเกษม สถาบันราชภัฏจันทระเกษม สังกัดสภาสถาบันราชภัฏ

ตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2541 โรงเรียนสาธิตอนุบาลจันทระเกษม สถาบันราชภัฏจันทระเกษม สังกัดสภาสถาบันราชภัฏ จำนวน 30 คน

2.2 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ในการทดลองใช้โปรแกรมฯและหาคุณภาพโดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบได้แก่

2.2.1 แบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

2.2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมกรการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

2.3 ดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีขั้นตอนดังนี้

2.3.1 ดำเนินการทดสอบก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม (pre – test) โดยใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.3.2 ดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมฯ เป็นเวลา 6 สัปดาห์ วันจันทร์ - วันศุกร์ สัปดาห์ละ 5 วัน ในช่วงกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ เป็นเวลาประมาณ 60 นาที

2.3.3 หลังจากการทดลองการใช้โปรแกรมฯ เสร็จสิ้น ดำเนินการทดสอบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบชุดเดียวกับก่อนการทดลอง

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ดังนี้

2.4.1 วิเคราะห์คะแนนจากแบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะ

2.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ

3. ปรับปรุงโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล มีวิธีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

3.1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาล

3.2 นำเสนอโปรแกรมศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะสำหรับเด็กวัยอนุบาลฉบับสมบูรณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางให้ครูอนุบาลและผู้สนใจนำไปใช้ในชั้นเรียนอนุบาล ช่วงกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์

2. ได้ข้อมูลพื้นฐานการปรับปรุงเนื้อหาความรู้และวิธีการสำหรับการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ที่เหมาะสมกับเด็กวัยอนุบาล